

CEPAMET

Branitelj za branitelja

1. hrvatska konferencija o palijativnoj skrbi
za hrvatske branitelje i članove njihovih obitelji
s međunarodnim sudjelovanjem

10. – 11. prosinca 2021., Vikarijat Osijek

HIBRIDNA KONFERENCIJA: sudjelovanje uživo i prijenos putem platforme Zoom

PROGRAM
SAŽECI

foto: Josip Stević

www.braniteljzabraniteljja2021.com

CEPAMET

Branitelj za branitelja

1. hrvatska konferencija o palijativnoj skrbi
za hrvatske branitelje i članove njihovih obitelji
s međunarodnim sudjelovanjem

PROGRAM SAŽECI

10. – 11. prosinca 2021., Vikarijat Osijek

HIBRIDNA KONFERENCIJA: sudjelovanje uživo i prijenos putem platforme Zoom

Poštovane kolegice i kolege, dragi prijatelji,

izrazita mi je čast i zadovoljstvo pozdraviti vas na **Prvoj nacionalnoj konferenciji o palijativnoj skrbi za hrvatske branitelje i članove njihovih obitelji s međunarodnim sudjelovanjem**, koja se pod nazivom „**Branitelj za branitelja**“ održava **10. i 11. prosinca 2021. godine u Osijeku**, u prostorijama Vikarijata.

Organizator Konferencije je Centar za palijativnu medicinu, medicinsku etiku i komunikacijske vještine Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu - CEPAMET, a suorganizatori su: Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatsko društvo za palijativnu medicinu Hrvatskog liječničkog zbora, Katoličko-bogoslovni fakultet u Đakovu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Đakovačko-osječka nadbiskupija i Zagrebački institut za kulturu zdravlja – ZIKZ

Kao što Vam je poznato, prije sedam godina započeli smo s javno-zdravstvenim projektom „Na prvoj crti zdravlja“, kroz koji na razne načine nastojimo promovirati važnost zaštite i unapređenja zdravlja hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji, kao posebno vulnerabilne skupine. Pokretač ovog projekta je bio CEPAMET Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a vremenom je okupio više od stotinu institucija i nevladinih organizacija (osobito braniteljskih udruga). Kroz projekt smo, između ostaloga, organizirali dva nacionalna kongresa posvećena ovoj temi, nekoliko desetaka tribina i okruglih stolova, multimedijalne aktivnosti u kojima smo nastojali putem umjetnosti senzibilizirati struku i javnost o ovom važnom problemu, a uz izdavanje i nekoliko stručnih knjiga, posebno naglašavamo i online edukaciju stručnjaka i šire javnosti u doba pandemije, koja još uvijek traje. Uz poticanje preventivnih aktivnosti vezanih uz zdravlje ove populacije, posebnu smo pozornost posvetili palijativnoj medicini i palijativnoj skrbi, obzirom na zabrinjavajuće činjenice o pobolu i pomoru braniteljske populacije.

Obzirom da je jedan od glavnih ciljeva osnutka CEPAMET-a (21.9.2010. godine) bio poticanje razvoja palijativne medicine u našoj zemlji, a uzimajući u obzir i sve aktivnosti posvećene braniteljskoj populaciji, kao jedan od vodećih ciljeva svoga sadašnjeg i budućeg djelovanja postavili smo promicanje još bolje i kvalitetnije palijativne medicine za ovu zdravstveno vulnerabilnu populaciju. Nakon što su održani i prvi skupovi posvećeni edukaciji branitelja kao volontera u palijativnoj skrbi, kao i poslijediplomski tečaj trajnog medicinskog usavršavanja, kojeg je prije nekoliko mjeseci završilo 60 stručnjaka, **smatrali smo da je došlo vrijeme da se okupimo na nacionalnoj konferenciji kako bismo izmijenili informacije o sadašnjoj situaciji i donijeli zaključke i prijedloge o mogućnostima daljnjeg unapređenja palijativne medicine i palijativne skrbi za ovu populaciju.**

Budući da smo i dalje suočeni s pandemijom, odlučili smo se **za hibridnu konferenciju na kojoj se može sudjelovati uživo ili putem platforme Zoom.**

Uvjereni smo da će ovaj skup biti važan korak za što kvalitetnije i bolje pomaganje potrebitima, a u ovom slučaju ljudima koji su nesebično izlagali svoj život i zdravlje u ratu, a sada boluju od neizlječivih bolesti.

Sa sloganom „Ostani uz mene“ započeli smo 2009. godine svoj hod prema razvoju palijativne medicine. Onda su se godinama nizali slogani poput sljedećih: Čini dobro - osjećaj se dobro, Brinimo zajedno, Snaga ljudi - činiti dobro, Na prvoj crti zdravlja, Zajedno u ratu - zajedno u zdravlju...

U tom duhu, pokažimo da smo spremni zajednički skrbiti o njima i da ćemo ostati uz njih do kraja.

Prof. dr. sc. **Marijana Braš**, prim. dr. med.
Predsjednica Organizacijskog odbora

ORGANIZATOR

- Centar za palijativnu medicinu, medicinsku etiku i komunikacijske vještine Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu - CEPAMET

SUORGANIZATORI

- Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
- Hrvatski liječnički zbor, Hrvatsko društvo za palijativnu medicinu
- Katoličko-bogoslovni fakultet u Đakovu, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
- Đakovačko-osječka nadbiskupija
- Zagrebački institut za kulturu zdravlja - ZIKZ

POKROVITELJI

- Ministarstvo hrvatskih branitelja Republike Hrvatske
- Osječko-baranjska županija
- Grad Osijek

ORGANIZACIJSKI ODBOR

Predsjednica: Marijana Braš

Članovi: Štefica Mikšić, Suzana Vuletić, Branko Ištvančić, Miroslav Jularić, Nevenka Špoljarić, Barbara Kalenić, Bernarda Braš, Brankica Juranić, Renata Šaronja

ZNANSTVENI ODBOR

Predsjednik: Veljko Đorđević

Članovi: Maja Bajs Janović, Latinka Basara, Vladimir Bauer, Nevenka Benić, Tomislav Benjak, Ana Borovečki, Lovorka Brajković, Vesna Bujas, Nenad Bunoza, Silva Butković-Soldo, Mario Cvek, Ivan Čelić, Katija Čulav, Lucija Čondić Jurjević, Dunja Degmečić, Danijela Lana Domitrović, Marija Dvorski, Nikola Đaković, Marina Grubić, Zvonimir Gvozdanović, Branko Ištvančić, Mladen Ivošević, Ivana Jelinčić, Melita Jukić, Miroslav Jularić, Brankica Juranić, Tatjana Jurkin Vnućec, Barbara Kalenić, Branka Kandić-Splavski, Snježena Kaštelan, Mihael Keškić, Marijan Klarica, Nataša Klepac, Vanja Kopilaš, Aleksandar Kopjar, Emanuel Lacković, Miloš Lalovac, Ivana Marin, Zlatkica Marinović-Danilović, Tomislav Meštrovčić, Ninoslav Mimica, Željko Miškulin, Slavko Orešković, Dubravka Pezelj Duliba, Neda Pjevač, Sanja Predavec, Miro Raspudić, Tatjana Ružić, Ahnetka Stjepanović, Miljenka Šimec, Jasna Špiček Macan, Sandra Šučurović, Srđana Telarović, Drago Tukara, Aleksandar Včev, Vlasta Vučevac, Suzana Vuletić, Lada Zibar

TEHNIČKA ORGANIZACIJA

Prijave za sudjelovanje, plaćanje kotizacija, tehnička organizacija Konferencije:

Kongresna agencija

VIVID ORIGINAL d.o.o.

Maksimirska cesta 6/2, HR-10000 Zagreb, Hrvatska

Kontakt: **Goran Grbić**

M +385 98 1706 028

@ goran.grbic@vivid-original.com

PROGRAM

PETAK, 10. prosinca 2021.

- 09:30 - 10:15 Svečano otvorenje Konferencije i pozdravi uzvanika
- 10:15 - 11:00** **PANEL 1 - Palijativna skrb u Hrvatskoj danas**
Sanja Predavec: Predstavljanje nacionalnih strateških dokumenata vezanih uz palijativnu skrb u RH i prikaz postojećeg sustava
Dubravka Pezelj-Duliba: Financiranje ugovorenih timova u djelatnosti palijativne skrbi
Vladimir Romanenko: Pain and palliative care in Ukraine
- 11:00 - 12:30** **PANEL 2 - Hrvatski branitelji - posebno zdravstveno vulnerabilna skupina**
Silva Butković-Soldo: Palijativna skrb branitelja od 1991. godine do danas – gdje smo na tom putu?
Tomislav Benjak: Zašto su hrvatski branitelji posebno vulnerabilna skupina? – epidemiološki pokazatelji
Lada Zibar: Etičnost u liječničkom pristupu braniteljima
- 12:30 - 13:30 Stanka
- 13:30 - 15:00** **PANEL 3 - Skrb o hrvatskim braniteljima u Republici Hrvatskoj**
Nevenka Benić, Zlatkica Marinović Danilović: Sustav skrbi o hrvatskim braniteljima u Republici Hrvatskoj
Maja Bajs Janović, Špiro Janović: Misija i vizija Nacionalnog centra za psihotraumu
Srđana Telarović: Mjesto i uloga art terapije u braniteljskoj populaciji
Ninoslav Mimica: Hrvatski branitelji i Alzheimerova bolest
- 15:00 - 17:15** **PANEL 4 - Palijativna skrb za hrvatske branitelje i članove njihovih obitelji**
Dunja Degmečić: Psihijatrijski poremećaji i palijativna medicina
Brankica Juranić, Suzana Vuletić, Helena Johum, Štefica Mikšić: Zarobljenost kroničnim žalovanjem i duhovni resursi oslobođenja
Vanja Kopilaš, Lovorka Brajković: Edukacija o palijativnoj skrbi na visokim učilištima
Katija Čulav: Zagrnmimo heroje plaštem zaštite - razvijanje kontinuirane i sveobuhvatne skrbi

Ivana Marin, Zvonimir Kalčik, Svjetlana Mišor Čulina: Veterani samci: naša sadašnjost i budućnost - psihosocijalni pristup rehabilitacije u Domu hrvatskih veterana

Jasna Špiček Macan: Može li palijativni bolesnik dobiti šansu?

17:30 - 19:15

PANEL 5 - Primjeri dobre prakse palijativne skrbi za hrvatske branitelje i članove njihovih obitelji

Katija Ćulav, Slađana Zlatarević Stanić, Tonći Soža, Miroslav Hanževački: "Pruži mi ruku" - prikaz slučaja kroz prizmu obitelji

Branka Kandić-Splavski, Antonija Balenović: Kako pružiti psihološku podršku članovima obitelji pacijenta s dg: Z51.5?

Zvonimir Gvozdanović, Tin Jovanovac: Doktor dentalne medicine u mobilnom palijativnom timu i prikaz rezultata sistematskih pregleda oralne šupljine hrvatskih branitelja

Ljerka Pavković, Vlasta Pezerović, Đurđica Stokić: Medicinske sestre u skrbi za hrvatske branitelje u Požeško-slavonskoj županiji

Ivan Landeka, Marijana Mucić: Prikaz rada Hospicija Božanskog milosrđa u Ljubuškom

19:00 - 20:00

PANEL 6 - Uloga civilnog društva, volontera i umjetnosti u palijativnoj skrbi

Ahnetka Stjepanović, Dunja Raguž: Uključivanje volontera u skrb za palijativne bolesnike

Željko Miškulin: Iskustva branitelja volontera u Palijativnom timu Doma zdravlja Vukovar i rad Humanitarne udruge "Branitelj pomaže branitelju" u pomoći hrvatskim braniteljima

Lucija Čondić Jurjević: Utjecaj multimodalnih oblika terapije umjetnošću na ishode liječenja i kvalitetu života bolesnika s Parkinsonovom bolešću

20:00

PROJEKCIJA FILMA „OSTANI UZ MENE“ - povodom deset godina djelovanja CEPAMET-a

- 09:30 - 11:30** **PANEL 7: Posttraumatski stresni poremećaj (PTSP) i komorbidne bolesti**
- Melita Jukić:** Tjelesni komorbiditet u veterana Domovinskog rata oboljelih od PTSP-a
- Nataša Klepac:** Kognitivne promjene kao posljedica posttraumatskog stresnog poremećaja
- Ivan Ćelić:** PTSP i bolesti ovisnosti
- Dubravka Kalinić:** Stres, PTSP i demecija
- Tatjana Ružić:** PTSP i depresija
- Miloš Lalovac:** PTSP i bolesti probavnog sustava
- Vladimir Bauer, Afroditia Gavrilidis, Karolina Vižintin:** Pogled hrvatskih branitelja na preventivne preglede u Općoj bolnici Karlovac
- Sandra Šučurović, Nevenka Benić:** Kvaliteta života hrvatskih branitelja
- 11:30 - 12:45** **KRATKE USMENE PREZENTACIJE**
- Vesna Bujas, Martin Schröckenfuchs:** Post COVID-19 transformacija organizacija i leadership
- Nenad Bunoza:** Poboljšanje kvalitete života i socijalne uključenosti branitelja iz Domovinskoga rata i članova njihovih obitelji kroz rad udruge
- Mladen Ivošević:** Skrb za branitelje kroz projekte koje provode same udruge branitelja
- Ivana Jelinčić:** Proces zdravstvene skrbi bolesnika oboljelog od PTSP-a – prikaz slučaja
- Miro Raspudić, Tomislav Ćurić:** Mi možemo!
- Mihael Keškić, Damir Luka Saftić:** Prezentacija aktivnosti udruge "Za Vukovar"
- 12:45 - 13:30 Stanka
- 13:30 - 14:30** **PANEL 8 - Kako dalje razvijati palijativnu skrb za hrvatske branitelje – pogled iz kuta hrvatskih branitelja i zdravstvenih profesionalaca**
- Miroslav Jularić, Marijana Braš, Veljko Đorđević, Dubravko Pancić**
- 14:30 -15:30 Završne riječi, donošenje zaključaka i zatvaranje Konferencije

SAŽECI

POGLED HRVATSKIH BRANITELJA NA PREVENTIVNE PREGLEDA U OPĆOJ BOLNICI KARLOVAC

Vladimir Bauer, Afrodita Gavrilidis, Karolina Vižintin

Opća bolnica Karlovac, Karlovac, Hrvatska

vbauermail@gmail.com

Opća bolnica Karlovac jedna je od ustanova u kojoj se provodi Program preventivnih sistematskih pregleda hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata.

Cilj ovog istraživanja je opisati i analizirati mišljenje branitelja o preventivnim sistematskim pregledima, s osobitim osvrtom na njihovo zadovoljstvo konceptom pregleda i načinom provođenja pregleda u OB Karlovac.

Za potrebe istraživanja izrađena je anketa s dvadeset pitanja, dobrovoljna i anonimna. Prvih osam pitanja odnosi se na opće karakteristike ispitivane skupine branitelja (spol, dob, stručna sprema, radni status, vrijeme učešća u Domovinskom ratu i sl.), ostala pitanja opisuju zdravstveno stanje ispitanika i zadovoljstvo pojedinim sastavnicama preventivnog pregleda (spoznaja o kroničnim bolestima i mentalnom zdravlju, odnos i komunikacija sa zdravstvenim djelatnicima, organizacija od strane Ministarstva, svrhovitost pregleda i sl.). Anketa je podjeljena i ispunjena na kraju preventivnog sistematskog pregleda.

Anketa je provedena i podatci su analizirani na 625 ispitanika, 96 % muškaraca, najviše, njih 38 % - u šestom desetljeću života, većinom zaposlenih – 47 % i oženjenih – 79 %. Njih 30 % zna da boluje od bar jedne kronične bolesti, dok 70% nema dobar uvid u svoje zdravstveno stanje. Probleme s mentalnim zdravljem iskazuje 22 % ispitanika. Velika većina oboljelih od kroničnih bolesti – 91 % redovito se kontrolira kod liječnika. Većina onih narušenog mentalnog zdravlja posjetila je psihijatra – 29 %. Najveće zadovoljstvo ispitanici su iskazali odnosom i komunikacijom s medicinskim sestrama (4,7/5) i s liječnicima (4,5/5). Visoko su ocjenjeni i organizacija pregleda u bolnici (4,7/5) i sveukupna organizacija pregleda od strane Ministarstva (4,2/5).

Zaključujemo da branitelji koji su obavili preglede iste smatraju korisnima, shvaćaju ih kao dio sustavne brige i da su zadovoljni konceptom pregleda i organizacijom, kako na nacionalnom nivou tako i načinom provođenja u OB Karlovac.

POST COVID-19 TRANSFORMACIJA ORGANIZACIJA I LEADERSHIP

Vesna Bujas¹, Martin Schröckenfuchs²

¹AlphaChrom, Zagreb, Hrvatska

²Dermapharm GmbH, Beč, Austrija

vesna.bujas@gmail.com

Ključne riječi: Transformacija, post Covid-19 svijet, lideri i leadership

Post COVID-19 svijet je uvjetovan vrlo kompleksnom i nepredvidljivom okolinom, iznenada te izuzetno snažno zakoračio u iznimno brzu transformaciju i višeslojnu organizacijsku i institucijsku strukturnu promjenu. U post COVID-19 svijetu koji je više nego ikad postao nepredvidljiv, neizvjestan, složen i dvosmislen (iz engleskog jezika volatile, uncertain, complex and ambiguous - VUCA world) promjena je postala naša konstanta i naša stvarnost. Stalno izjavljujemo da živimo u novom normalnom, usvajamo nova ponašanja, dok ekonomije diljem svijeta pate, današnje organizacije i institucije su slomljene te više nismo sigurni kako će naše sutra izgledati. Zato zastanimo na trenutak, pogledajmo u promjenu koju živimo te transformaciju koja je postala nužna i rekli bismo u ovom trenutku potpuno neizbježna. Pogledajmo dublje u dimenziju i samu strategiju transformacije i leadershipa. Transformacija donosi strukturiranu promjenu organizacijama i institucijama koje prolaze kroz nju te zahtijeva lidere koji ju mogu ne samo voditi, već i do kraja uspješno provesti u ovom post COVID-19 svijetu u kojem živimo. Današnji post COVID-19 svijet se jako brzo i nepredvidljivo mijenja te lideri u njemu imaju obvezu izgraditi agilne, transparentne, koherentne i otporne organizacije ili institucije koje će uspješno preživjeti buduće izazove, koje će post COVID-19 svijet sigurno ispred nas postavljati.

POBOLJŠANJE KVALITETE ŽIVOTA I SOCIJALNE UKLJUČENOSTI BRANITELJA IZ DOMOVINSKOGA RATA I ČLANOVA NJIHOVIH OBITELJI KROZ RAD UDRUGE

Nenad Bunoza

Udruga veterana 122. brigade HV, Đakovo, Hrvatska
veterani122@gmail.com

Ključne riječi: 122. brigada HV, branitelji, kvaliteta života, socijalna uključenost, resocijalizacija, udruga veterana.

Udruga veterana 122. brigade HV Đakovo osnovana je 2007. godine i danas broji 800 članova. Kroz višegodišnje postojanje Udruga se aktivno bavi svojim članovima kroz promicanje vrijednosti Domovinskoga rata, zaštitu interesa hrvatskih branitelja iz Domovinskoga rata i članova njihovih obitelji te zaštitu interesa hrvatskih ratnih vojnih invalida iz Domovinskoga rata. Aktivnosti koje provodi odnose se na organiziranje skrbi za branitelje i njihove obitelji koji su u potrebi. Organizira kulturno-sportski i društveno korisni život branitelja, surađuje s drugim braniteljskim udrugama istog ili sličnog programa, organizira tematske izložbe fotografija iz Domovinskog rata, obilježavanje važnih datuma RH i Domovinskoga rata aktivnim sudjelovanjem. Članovi Udruge sudjelovali su u stvaranju objavljene monografije o 122. brigadi HV.

Udruga je do sada uspješno organizirala tematska predavanja i savjetovanja vezana za prava branitelja i članova njihovih obitelji, upoznavanje branitelja s novim Zakonom o braniteljima te načinima ostvarivanja prava koja iz njega proizlaze: medicinska skrb, mirovine, veteranski domovi, zaposlenja, statusna i socijalno-ekonomska pitanja. Članovi Udruge vode brinu i skrbe za bolesne branitelje, a potiču i njegovanje i promicanje digniteta i vrijednosti Domovinskoga rata i hrvatskog branitelja u Domovinskom ratu.

Udruga je potaknula aktivnu suradnju s drugim braniteljskim udrugama kako bi se branitelji zblížili i radili na socijalnoj uključenosti. Sudjeluje i potiče branitelje da sudjeluju u kulturno-umjetničkim manifestacijama Grada Đakova kako bi obogatili društveni život. Sudjeluje u svim humanitarnim akcijama, zdravstveno-rehabilitacijskim i terapijskim aktivnostima uz stručno i profesionalno osoblje.

Cilj Udruge 122. brigade HV je povećati socijalnu uključenost, odnosno povećati resocijalizaciju i unaprijediti kvalitetu života hrvatskih branitelja i stradalnika Domovinskoga rata putem kreativnih radionica, radne terapije, psihosocijalne pomoći i terapije pecanjem. Udruga 122. brigade HV je jedina veteranska Udruga koja je, prva u Osječko-baranjskoj županiji, a vjerojatno i u još nekima, realizirala dio svojih projekata koristeći sredstva iz EU odnosno Europskog socijalnog fonda 2019.-2021., te je u pripremi i novi projekt.

UTJECAJ MULTIMODALNIH OBLIKA TERAPIJE UMJETNOŠĆU NA ISHODE LIJEČENJA I KVALITETU ŽIVOTA BOLESNIKA S PARKINSONOVOM BOLESTI

Lucija Čondić Jurjević^{1,2}

¹OB „Dr. Ivo Pedišić“, Sisak, Hrvatska

²Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska

lucija.condic@gmail.com

Ključne riječi: Parkinsonova bolest, art terapija, kvaliteta života, palijativno liječenje, umjetnost

Uvod: Parkinsonova bolest (PB) čini velik udio među neurodegenerativnim bolestima. Primarno, u ovoj bolesti dolazi do poremećaja pokreta, poremećaja govora i do razvoja kognitivnih smetnji što značajno utječe na invalidnost, ali i smanjuje kvalitetu života, kako bolesnika, tako i članova njihovih obitelji, njegovatelja i zajednice u cjelini. Uz medikamentno liječenje, u ovoj bolesti iznimno važnu ulogu ima tzv. art terapija, odnosno različiti oblici liječenja primijenjenom umjetnošću (glazboterapija, potom terapija različitim slikarskim i grafičkim metodama, ...). Art terapija dobiva sve veće značenje, kako u neurodegenerativnim bolestima, tako i u mnogim drugim bolestima i stanjima (palijativna skrb). Učinkovitost ovih metoda potvrđena je u brojnim istraživanjima. Različitim postupcima i metodama, uz ostalo, nastoje se potaknuti kompenzacijski i redundancijski mehanizmi te neuroplasticitet (svojevrсна reorganizacija moždanih funkcija).

Cilj: Istražiti utjecaj art terapije na ishode liječenja i kvalitetu života u Parkinsonovoj bolesti.

Ispitanici i metode: U ispitivanje će biti uključene dvije skupine od 30 bolesnika koji boluju od Parkinsonove bolesti. Jedna grupa će, uz medikamentoznu terapiju, kroz tri godine proći cikluse terapije umjetnošću (likovno-grafički izričaj i glazboterapija), a kontrolna grupa će ostati isključivo na medikamentoznoj terapiji. Svim bolesnicima na početku istraživanja odredit će se razina urične kiseline, koja će se pratiti u tijeku, a i po završetku istraživanja. Svi sudionici bit će kontinuirano evaluirani ispunjavanjem validiranih upitnika i skala.

Zaključak: Očekivani doprinos ovog istraživanja je ispitati učinak terapije umjetnošću na ishode liječenja i kvalitetu života bolesnika s PB te po prvi puta razvoj postupnika primjene art terapije u ovih bolesnika i njegoва implementacija u svakodnevno liječenje.

PRUŽI MI RUKU – PRIKAZ SLUČAJA KROZ PRIZMU OBITELJI

Katija Čulav, Slađana Zlatarević Stanić, Miroslav Hanževački, Tonć Soža

Dom zdravlja Zagreb-zapad, Služba za palijativnu skrb, Zagreb, Hrvatska

kculav@gmail.com

Poziv liječnika obiteljske medicine radi konzultacije vezano uz antidoloroznu terapiju. Pacijent ima otpor prema pojmu palijativna skrb, dogovoren je prilagođeni pristup. Dobili smo zahtjev za aktivnost; onkološki pacijent, vodeći problem je bol. Uslijedio je niz pokušaja dogovora posjete koji su uspješno odbijeni pristojnim izgovorima. Konačni susret potvrđuje predmnijevano. U trenutku kad saznajemo da je pacijent branitelj kontaktira se liječnik iz Ministarstva hrvatskih branitelja i dogovara zajednička posjeta. Ogromna santa otpora, bijesa prema sustavu, osjećaja napuštenosti i bespomoćnosti počinje se polako topiti i ostvaruje se suradno partnerski odnos koji donosi rezultate u vidu ublažavanja boli te u konačnici dostojanstvenog odlaska.

Dva su fokusa palijativne medicine i palijativne skrbi kao šireg pojma;

1. bolesnik
2. njegova obitelj odnosno njegovatelji.

Njegovatelji nerijetko nisu članovi obitelji, a s druge strane pružatelji skrbi postaju dio obitelji prateći oboljelog na tom neugodnom putovanju kroz liječenje, prečesto, nažalost, ulazeći na jednoj od stanica pri kraju puta. Bez obzira na vremenski period intenzitet stvorenog odnosa ostavlja trag.

Odlučili smo predočiti ovaj prikaz bolesnika iz drugog kuta, prikazati naš rad kako ga vide članovi obitelji, odnosno oni koji su bili uz oboljelog kad smo se "ukrcali u njihov vlak". Htjeli smo donijeti njihov pogled na smisao ove naše priče koju pišemo iz dana u dan.

Nakon smrti pacijenta podrška smo obitelji kroz period žalovanja.

ZAGRNIMO HEROJE PLAŠTEM ZAŠTITE! RAZVIJANJE KONTINUIRANE I SVEOBUHVAATNE SKRBI

Katija Čulav, Slađana Zlatarević Stanić, Miroslav Hanževački, Tonć Soža

Dom zdravlja Zagreb-zapad, Služba za palijativnu skrb, Zagreb, Hrvatska

kculav@gmail.com

Pallium – plašt. Naslov ove prezentacije proizlazi iz značenja riječi Palliate i stremljenja da dosegne višu razinu na civilizacijskoj ljestvici kroz razvoj palijativne medicine i skrbi u punom njenom obimu služenja čovjeku.

U petnaestom stoljeću engleski su govornici modificirali riječ “palliatu” koji dolazi od “palliu” kako bi formirali “palliate” koji nikad u engleskom jeziku nije imao doslovno latinsko značenje koje se odnosi na plašt kao odjevni predmet, nego ima figurativno značenje “plašta zaštite”.

Zapitajmo se što treba teško oboljeli? Treba prije svega razumijevanje i podršku na trnovitom putu u borbi s bolešću, ne sažaljenje.

Zagrnmimo oboljelog i njegovu obitelj plaštem zaštite i ublažimo patnju u svim aspektima ljudskog bića razvijanjem kontinuirane i sveobuhvatne skrbi od trenutka postavljanja dijagnoze. Pomoć treba biti pravovremena da bi bila uspješna i usmjerena na stvarne potrebe pacijenta i obitelji u datom slučaju i trenutku (sadržaj ispred forme). Razvijanje takve skrbi je veliki izazov za sve nas, zahtijeva prilagodbe kako ljudstva i pravilnika tako i načina promišljanja o životu i smrti. Ključan moment je ostvarivanje kontinuirane skrbi razvijanjem vanbolničke skrbi kroz omogućavanje veće palete usluga u kući, domu pacijenta koji je u većini slučajeva njegov prvi izbor. Važno je i vraćanje prevenciji kroz rad sa obitelji te nezaobilazan rad na poboljšanju komunikacije na svim razinama i u svim smjerovima kako između profesionalaca na svim razinama zdravstvene zaštite tako i profesionalaca i korisnika skrbi.

Naglašavamo, također, kako je ono na čemu European Association for Palliative Care radi već duže vrijeme implementiranje ranog planiranja skrbi, jer tek tada dolazimo do punog potencijala palijativne medicine i skrbi te poboljšanja rezultata liječenja kroz poboljšanje kvalitete života, a u konačnici do dostojanstvene smrti.

PSIHIJATRIJSKI POREMEĆAJI I PALIJATIVNA MEDICINA

Dunja Degmečić

Klinika za psihijatriju, KBC Osijek, Osijek, Hrvatska

Medicinski fakultet Osijek, Osijek, Hrvatska

Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek, Osijek, Hrvatska

ddegmecic@gmail.com

Ključne riječi: psihijatrijski poremećaji, PTSP, palijativna medicina, multidimenzionalni pristup, SPPC

Psihijatrijski poremećaji na kraju života su česti. Uzrokuju značajnu patnju umirućeg bolesnika i njegove obitelji. Moguće je ublažiti ih, ali su često neprepoznati i neliječeni. Životna prevalencija posttraumatskog stresnog poremećaja je oko 7 % u općoj populaciji, ali je mnogo viša u specifičnim populacijama. Oboljeli od teške bolesti ili osobe koje su preboljele tešku bolest su pod povećanim rizikom za razvoj PTSP-a. Bolesnici se suočavaju s brojnim psihološkim problemima poput emocionalne nestabilnosti, neizvjesnosti, promjena perspektive o budućnosti, prijetnja moguće smrti, osjećaja usamljenosti, osjećaja napuštenosti, osjećaja marginalizacije, osjećaja stigmatizacije, interpersonalnih problema.

Psihijatrijski i psihološki problemi koji se uobičajeno susreću kod terminalnih bolesnika su: Anksiozni poremećaji, Depresivni poremećaji, Delirij i drugi kognitivni poremećaji, Suicidalne ideje, Posljedice nedostatka obiteljske i socijalne podrške, Poremećaji ličnosti koji uzrokuju probleme u okolnostima ekstremnog stresa, Pitanje sposobnosti donošenja odluka, Žalovanje, Loša kvaliteta života, Duhovna i religijska pitanja.

U radu će biti prikazan pristup liječenju oboljelih od posttraumatskog stresnog poremećaja s komorbiditetnim teškim tjelesnim stanjima u potrebi za palijativnom skrbi, uz naglasak na multidimenzionalnom pristupu te će se ukazati na novije pristupe liječenju poput SPPC (Stepwise Psychosocial Palliative Care).

DOKTOR DENTALNE MEDICINE U MOBILNOM PALIJATIVNOM TIMU I PRIKAZ REZULTATA SISTEMATSKIH PREGLEDA ORALNE ŠUPLJINE HRVATSKIH BRANITELJA

Zvonimir Gvozdanović, Tin Jovanovac

Dom zdravlja Vukovar, Vukovar, Hrvatska

zubnasajmiste@dzvukovar.hr

Ključne riječi: bolesti usne šupljine, mobilni tim

Sukladno cilju palijativnog liječenja i interdisciplinarnom pristupu odlučili smo u vrlo uspješan mobilni palijativni tim Doma zdravlja Vukovar uključiti kao člana tima doktora dentalne medicine kako bi našim pacijentima omogućili sveobuhvatnu skrb. Pored fizičkih posljedica kao što su bol, različite upale, gubitak okusa, suhoće u ustima, velikog broja traumatskih lezija izazvanih destruiranim zubima i neadekvatnim protetskim nadomjescima javljaju se i psihološke posljedice zbog narušene funkcije orofacijalnog sustava, oslabljene komunikacije, osjećaja izoliranosti i napuštenosti, pa ponekad i narušenog estetskog izgleda.

Povezanost oralnog i općeg zdravlja je uzajamna i dvosmjerna. Stanje zdravlja usne šupljine ogledalo je općeg zdravlja i obrnuto. Pogledom i pregledom usne šupljine gledamo u cijelo tijelo. Upravo iz tog razloga u radu će biti prezentirana i rezultati o provedenim sistematskim pregledima oralne šupljine hrvatskih branitelja.

SKRB ZA BRANITELJE KROZ PROJEKTE KOJE PROVODE SAME UDRUGE BRANITELJA

Mladen Ivošević

Udruga branitelja Lipika 1991. godine, Lipik, Hrvatska
mladen.ivoševic@gmail.com

Ključne riječi: udruge branitelja, EU fondovi

Udruga branitelja Lipika 1991. godine trenutno aktivno provodi dva projekta koja uključuju skrb o braniteljima starije životne dobi, bolesnima i nemoćnima; "Kvalitetniji život za branitelje Grada Lipika" i "Mirovina nije za mirovanje", sufinanciranih većim dijelom iz EU fondova.

Svrha ove prezentacije je predstavljanje ciljeva tih projekata, njihovog utjecaja na ciljane skupine, poteškoća s kojima smo se suočili i prijedlozima za daljnji rad.

Projekt; "Kvalitetniji život za branitelje grada Lipika"

Nositelj projekta; Udruga branitelja Lipika 1991. godine

Ciljane skupine; Hrvatski branitelji i članovi njihovih obitelji i stradalnici Domovinskog rata s područja Grada Lipika.

Kratki opis; Pružanje usluga psihosocijalne pomoći, pružanje usluga u kući u obavljanju svakodnevnih životnih aktivnosti, promidžba i vidljivost.

Cilj projekta; Projekt je usmjeren na unaprjeđenje kvalitete života i povećanje socijalne uključenosti branitelja i stradalnika Domovinskog rata, članova šire i uže obitelji na području Grada Lipika pružanjem usluga psihosocijalne pomoći i pružanje usluga u kući u obavljanju svakodnevnih životnih aktivnosti.

Projekt; „Mirovina nije za mirovanje“

Nositelj projekta; Udruga HVIDR-a Daruvar

Partneri; Grad Daruvar, Grad Lipik, Udruga hrvatskih branitelja 1991. godine

Cilj projekta; Provedba programa aktivnog starenja i povećanje razine socijalne uključenosti umirovljenika na području Grada Daruvara i Grada Lipika te okolnih područja.

Kratki opis; Ovim projektom žele se proširiti i razviti socijalne usluge u zajednici, uključiti starije osobe (svoje umirovljene članove), kao i sve ostale umirovljenike

na svojim područjima u programe aktivnog starenja putem zajedničkih aktivnosti namijenjene starijim osobama koje će ih potaknuti na zdraviji život, cjeloživotno učenje te stjecanje novih znanja i vještina: akcije za poticanje tjelesne i psihičke aktivnosti; sportski programi i rekreacija, poludnevni boravci, predavanja o temama koje zanimaju ovu populaciju.

PROCES ZDRAVSTVENE SKRBI BOLESNIKA OBOLJELOG OD PTSP-A - PRIKAZ SLUČAJA

Ivana Jelinčić

Klinički bolnički centar Osijek; Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo, Osijek, Hrvatska
ijelincic9@gmail.com

Ključne riječi: PTSP, proces zdravstvene njege, komorbiditeti

Nakon traumatskog iskustva ljudi mogu imati poteškoće s kakvima se dosada nisu susretali. Ozbiljnost simptoma i problema ovisit će o tome kakva životna iskustva je imala osoba prije traume, o prirodnoj sposobnosti osobe da se suoči sa stresom, o ozbiljnosti traume, te o podršci koju osoba dobije od obitelji, prijatelja i cijelog društva. Nakon traumatskog iskustva osobe mogu ponovno proživljavati traumu mentalno i fizički, što je vrlo bolno i neugodno, tako da pokušavaju izbjegavati sve što ih podsjeća na traumu. Ovakvi simptomi stvaraju problem koji se naziva PTSP. Cilj ovog prikaza slučaja je dati uvid u sestrinske dijagnoze kod pacijenta oboljelog od posttraumatskog stresnog poremećaja (PTSP) te najčešće komorbidne smetnje, te opisati načine provođenja zdravstvene njege oboljelih. Najčešći komorbidni poremećaji kod osoba s PTSP-om su depresivni poremećaj i ovisnost (alkolol i opojna sredstva), anksiozni poremećaj, panični poremećaj, opsesivno kompulzivni poremećaj, psihosomatske bolesti, poremećaji ličnosti, i psihotični poremećaji. Za prikupljanje podataka biti će upotrijebljeni obrasci zdravstvenog funkcioniranja po M. Gordon, a podaci će se prikupljati promatranjem, intervjuom i analizom medicinske dokumentacije. Medicinska sestra djeluje kao član tima, stoga je naglasak na provođenju procesa zdravstvene njege i ulozi medicinske sestre u procesu liječenja.

TJELESNI KOMORBIDITET U VETERANA DOMOVINSKOG RATA OBOLJELIH OD POSTTRAUMATSKOGA STRESNOG POREMEĆAJA

Melita Jukić

Nacionalna memorijalna bolnica Vukovar, Vukovar, Hrvatska

mjuki17@gmail.com

Glavne riječi: Domovinski rat, hrvatski branitelji, zatočenici logora, PTSP, tjelesni komorbiditet

Ovaj rad dio je veće studije koja se bavila psihičkim i tjelesnim zdravljem hrvatskih branitelja, koji su zbog smetnji iz kruga posttraumatskoga stresnog poremećaja (PTSP) liječeni na Odjelu psihijatrije Nacionalne memorijalne bolnice Vukovar. Istraživanje je dizajnirano kao presječno usporedno istraživanje, a provedeno je na Odjelu psihijatrije Nacionalne memorijalne bolnice Vukovar, od veljače 2018. do rujna 2020. godine.

Ciljevi istraživanja bili su istražiti intenzitet simptoma PTSP-a i tjelesni komorbiditet u hrvatskih branitelja zatočenika logora i hrvatskih branitelja koji nisu bili zatočenici, a imaju PTSP u vrijeme istraživanja.

U istraživanje je uključeno ukupno 264 ispitanika koji su podijeljeni u dvije skupine, eksperimentalnu i kontrolnu, pri čemu su eksperimentalnu skupinu činili hrvatski branitelji koji su bili zatočenici logora, a kontrolnu oni koji nisu bili zatočenici logora. U istraživanju su korišteni upitnici: opći sociodemografski upitnik, PCL-5 (engl. PTSD checklist), Harvardski upitnik o traumatskome događaju. Osim toga, prikupljeni su i podatci o tjelesnim bolestima u razdoblju od 2012. do 2017. godine.

Rezultati istraživanja su potvrdili postavljenu hipotezu o značajnijem tjelesnom komorbiditetu u skupini zatočenika logora, dok u ukupnom intenzitetu PTSP-a nije bilo značajne razlike. Na tjelesni komorbiditet značajan utjecaj imali su intenzitet PTSP-a, sociodemografski čimbenici te socijalna potpora.

EDUKACIJA O PALIJATIVNOJ SKRBI NA VISOKIM UČILIŠTIMA

Vanja Kopilaš^{1,2}, Lovorka Brajković¹

¹Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska

²Hrvatski institut za istraživanje mozga, Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska

vkopilas@hrstud.hr

Ključne riječi: palijativna skrb, visoko učilište, obrazovanje, palijativna medicina, multidisciplinarnost

Cilj palijativne skrbi jest poboljšati kvalitetu života bolesnika i njihovih bližnjih. Za ostvarivanje tog cilja potreban je multidisciplinarni tim stručnjaka. Kroz prizmu različitih profesija i zanimanja pokušava se primijeniti holistički pristup s kojim bi bolesnici i sve njihove potrebe bili u središtu pozornosti.

Sobzirom na prisutnost spomenute multidisciplinarnosti, potrebno je uvesti određenu vrstu edukacije kako bi svi mogli na što bolji i efikasniji način pridonijeti zajedničkom cilju; poboljšanju kvalitete života bolesnika i njihovih bližnjih. Visoka učilišta se čine kao idealno mjesto gdje bi se ova znanja trebala steći i kasnije implementirati u praksi. U Republici Hrvatskoj trenutno djeluje 117 visokih učilišta. Sustavnom analizom trenutnog stanja pokušat ćemo pronaći načine za poboljšanje situacije i podizanju svjesnosti o nužnosti uvođenja edukacije o palijativnoj skrbi na sva visoka učilišta koja sudjeluju u obrazovanju budućih stručnjaka u palijativnom multidisciplinarnom timu.

PTSP I BOLESTI PROBAVNOG SUSTAVA

Miloš Lalovac

KB Merkur, Zagreb, Hrvatska

m_lalovac@net.hr

Ključne riječi: stres, probavni sustav, ulkus, IBS

Cilj: Mozak i leđna moždina dijelom kontroliraju probavni sustav. Probavni sustav u sluznici ima vlastitu mrežu neurona poznatu kao enterički ili intrinzički živčani sustav. Enterički živčani sustav ima oko 100 milijuna živčanih stanica koje se protežu od početka do kraja probavne cijevi te zahvaćaju gastrointestinalni trakt od jednjaka do rektuma.

Metode: Tako hrana koja je ušla u crijevo djeluje na neurone te oni potiču mišićne stanice koji započinju niz crijevnih kontrakcija koje mehanički tjeraju hranu dalje i razlažu je na hranjive jedinice. Važno je napomenuti kako crijevni živčani sustav koristi iste neurotransmitore (npr. serotonin) za komunikaciju i interakciju sa središnjim živčanim sustavom. Tako mogu djelovati na procese gutanja, oslobađanje enzima za razgradnju hrane, na debelo crijevo pojačavajući bol, nelagodu, napuhanost.

Rezultati: Zbog niza navedenih patofizioloških poveznica u osovini mozak-crijevo, sve je više interesa u razumijevanju kako stres može utjecati na nastanak ili progresiju tegoba u bolestima probavnog sustava. U gornjem dijelu probavnog sustava stres može djelovati na pogoršanje ulkusnih tegoba. Sam ih ne može izazvati, ali ih može pogoršati. Također, može pogoršati simptome kao što su: žgaravica, rana sitost, mučnina, povraćanje ili druge dispeptičke tegobe kao što su gastroezofagealna refluksna bolest. Također, stres može djelovati na tanko crijevo. Najviše kod bolesnika s upalnim bolestima crijeva kao što su Crohnova bolest ili ulcerozni kolitis, s produljenjem trajanja proljevastih stolica. Može djelovati na poremećaj ravnoteže dobrih i loših bakterija u crijevu. S obzirom na utjecaj na debelo crijevo, stres se najčešće javlja u slici pogoršanja sindroma iritabilnog crijeva. Sindrom iritabilnog crijeva je funkcionalni poremećaj kojeg karakteriziraju bolovi u abdomenu povezani s defekacijom i poremećajem tipa ili konzistencije stolice. Bol je obično grčevita, oštra ili tupa. Bol koja progredira sigurno djeluje na bolesnike, uzrokuje im dodatni stres i remeti san što dodatno uzrokuje psihičke smetnje koji dovodi do gubitka na tjelesnoj težini.

Zaključak: Svakako, otvaraju se nova područja u boljem razumijevanju utjecaja stresa na trigeriranje i pogoršanje bolesti probavnog sustava.

VETERANI SAMCI: NAŠA SADAŠNJOST I BUDUĆNOST - PSIHOSOCIJALNI PRISTUP REHABILITACIJE U DOMU HRVATSKIH VETERANA

Ivana Marin, Zvonimir Kalčik i Svjetlana Mišor Čulina

Dom hrvatskih veterana Zagreb, Podružnica Lipik, Lipik, Hrvatska

madjarosi.ivana@gmail.com

Ključne riječi: veterani, samci, psihosocijalni pristup, rehabilitacija

Dom hrvatskih veterana je smještajno-rehabilitacijska ustanova koju je osnovalo Ministarstvo hrvatskih branitelja s namjerom poboljšanja i jačanja pružanja sveobuhvatne skrbi za braniteljsku i stradalničku populaciju. Kroz pet godina rada s braniteljima i članovima njihovih obitelji, razvio se psihosocijalni pristup rehabilitaciji kroz koji se istaknuo problem sve većeg broja veterana samaca. U ovom preglednom radu opisuje se psihološki tretman veterana i navode se najčešći psihološki profili korisnika usluga Doma hrvatskih veterana kroz teoriju ekoloških sustava te se na to nadovezuje statistika vezana uz njihove komorbiditete, obiteljski i društveni status i projekcije za budućnost koje nude efikasna rješenja za dugotrajno zbrinjavanje veterana samaca.

MEDICINSKE SESTRE U SKRBI ZA HRVATSKE BRANITELJE U POŽEŠKO-SLAVONSKOJ ŽUPANIJU

Ljerka Pavković¹, Vlasta Pezerović², Đurđica Stokić³

¹PT LiPa, Pakrac, Hrvatska

²OŽB Požega, Požega, Hrvatska

³OŽB Pakrac i bolnica hrvatskih veterana, Pakrac, Hrvatska

ljerka.pavkovic@toplice-lipik.hr

Ključne riječi: medicinske sestre, hrvatski branitelji, skrb, umrežavanje, dijalog

Od početka Domovinskog rata dok još Hrvatska država nije imala niti vojsku niti vojni sanitet medicinske sestre i tehničari skrbili su o hrvatskim braniteljima kao što skrbe i danas. U PSŽ županiji proteklih godina razvilo se i ostvarilo niz segmenata za hrvatske branitelja i druge stradalnike; psihosocijalna pomoć, palijativna skrb, provedba Sistematskih pregleda i Stručne procjene te rehabilitacija u što je osim sustava uključeno i civilno društvo.

U Domovinskom ratu o hrvatskim braniteljima brinulo je preko 8 000 „medicinara“, oko 60 % medicinskih sestara koje danas skrbeći za druge najčešće ignoriraju vlastite bolesti te se stvara potreba organizacije samopomoći i pomoći njima samima.

Prema odluci Ministarstva zdravstva u OŽB Požega u sklopu Ureda za kvalitetu radi koordinator za hrvatske branitelje, u OŽB Pakrac i bolnici hrvatskih veterana koordinatorom je imenovana Pomoćnica ravnatelja za sestrinstvo-glavna sestra bolnice dok je u Toplicama Lipik –Specijalnoj bolnici tu ulogu preuzela glavna sestra bolnice, u Domu zdravlja koordinator za palijativu, a značajnu ulogu ima i Dom hrvatskih veterana u Lipiku. Prema statističkim podacima za hrvatske branitelje prema podacima iz 2011. u PSŽ je oko 8000 hrvatskih branitelja oko 10 % ukupnog stanovništava. Prosječno godišnje umre ih preko 100 a broj se povećava iz godine u godinu (2020.146). Najviše boluju i umiru od bolesti cirkulacijskog sustava, novotvorina i bolesti probavnog sustava. Branitelji PSŽ su na prvom mjestu u HR koji imaju teškoće u obavljanju svakodnevnih aktivnosti njih 31%. Najviše imaju problema sa kretanjem i pamćenjem. Od 2016.-2021. obavljeno je 2 719 sistematskih pregleda uz provođenje drugih oblika skrbi.

U nastojanjima da se hrvatskim braniteljima i njihovim obiteljima omogući viši životni standard, poboljšavanje njihovoga zdravstvenog i radnog statusa, socijalno-ekonomske prilike, da se što bolje socijalno integriraju u mirnodopske uvjete razrađen je program skrbi za hrvatske branitelje i članove njihovih obitelji po kojem

se provode mjere i aktivnosti radi poboljšanja kvalitete života braniteljske populacije. Zajedništvom, radom, solidarnošću, međusobnim uvažavanjem i poštovanjem ostvariti će se zadani programi i ciljevi korištenjem potencijala i kompetencijama koje su najmoćnije oružje u rješavanju problema u ovome mirnodopskom ali teškom vremenu koronavirusa.

MI MOŽEMO

Miro Raspudić, Tomislav Ćurić

Udruga dragovoljaca Đakovštine 1990.-1991., Đakovo, Hrvatska
miro.raspudic48@gmail.com

Ključne riječi: branitelji; sistematski pregled; prevencija

Najveći broj branitelja obolijeva i umire od novotvorina (tumora), infarkta srca i moždanog udara. Pravovremeno otkrivanje i liječenje od velikog su značaja za tijek razvoja bolesti, koja je dugotrajna i specifična, a zahtijeva različite vrste pomoći oboljelom i članovima njegove obitelji. Rano otkrivanje bolesti i početak liječenja doprinose poboljšanju kvalitete života oboljelog, a briga i potpora suboraca jednih za druge smanjuje osjećaj usamljenosti i napuštenosti. Nedostatak stacionarnih ustanova za pružanje stručne palijativne skrbi veliki je problem i primateljima i pružateljima skrbi u braniteljskoj populaciji u Republici Hrvatskoj. Velik broj oboljelih branitelja živi sam, napušten od svojih bližnjih te Udruga svojim brojnim aktivnostima pomaže u rješavanju njihovih problema.

Odaziv i obavljanje sistematskih pregleda od velikog su značaja za rano otkrivanje bolesti čiji razvoj ima teške posljedice, koje dovode do invalidnosti ili prerane smrti velikog broja branitelja. Tijekom bolesti branitelj je oboljelom branitelju i članovima obitelji velika potpora i pomoć u rješavanju brojnih problema i poteškoća. Članovi udruge svojim radom i brigom uzajamno pomažu jedni drugima.

Veliki poboljšanje i smrtnost hrvatskih branitelja potaknuli su članove Udruge dragovoljaca Đakovštine da se aktivno uključe u rješavanje ovog problema. Na inicijativu članova Udruge, u suradnji s liječnicom Silvijom Lešnjaković, magistrom sestринства Brankicom Juranić i uz svestranu pomoć ministra branitelja Tome Medveda počinju se obavljati sistematski pregledi za braniteljsku populaciju u Kliničkom bolničkom centru Osijek, 2017. godine. Branitelji su dobrovoljno uredili i opremili prostor Ureda za branitelje i koordinatora koji se nalazi unutar bolnice, a prva je koordinatrica bila Brankica Juranić.

Ovim izlaganjem želi se istaknuti važnost provođenja sistematskih pregleda, kao i pružanja pomoći branitelja oboljelim braniteljima i njihovim obiteljima tijekom liječenja, dostojanstvenog umiranja i pomoći obitelji nakon smrti oboljelog

UKLJUČIVANJE VOLONTERA U SKRB ZA PALIJATIVNE BOLESNIKE JATIVNE BOLESNIKEI

Ahnetka Stjepanović, Dunja Raguž

Dom zdravlja Vukovar, Vukovar, Hrvatska

glavnasestra@dzvukovar.hr

Ključne riječi: palijativna skrb, volonter, branitelj

Djelatnost palijativna zdravstvene skrbi je već od samih početaka u rad mobilnog tima uključila i volontere. Prvi volonteri su bili učenice Medicinske škole iz Vinkovaca. Od travnja 2019. godine, mobilnom palijativnom timu kao volonteri priključili su se članovi udruge „Branitelj pomaže branitelju.“

Uključivanje volontera branitelja je pozitivno prihvaćeno od strane korisnika i njihovih obitelji. Volonteri branitelji, osim završene edukacije na CEPAMET-u, redovito odlaze i na druge organizirane edukacije kao i na edukacije koje organiziraju članovi mobilnog palijativnog tima i koordinator.

MJESTO I ULOGA ART TERAPIJE U BRANITELJSKOJ POPULACIJI

Srđana Telarović

Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Katedra za neurologiju i Klinika za neurologiju KBC
Zagreb, Zagreb, Hrvatska
srdjana.telarovic@gmail.com

Ključne riječi: art terapija, umjetnost, branitelji, multidisciplinarnost

Art terapija, odnosno terapija umjetnošću prepoznata je još od davnih vremena kao iznimno učinkovita u brojnim bolestima, ali i u zdravlju. Poznato je da umjetnost ima veličinu "dodirnuti bez dodira", bilo akceptiranjem (promatranjem, slušanjem...), bilo vlastitim umjetničko kreativnim izražavanjem. Tako je još Platon isticao važnost izučavanja umjetnosti i njezinog implementiranja u medicinu, odnosno liječenje.

Učinkovitost art terapije dokazana je i brojnim objektivnim metodama, poput funkcionalnih slikovnih metoda prikaza mozga, kojima su vidljive promjene, odnosno svojevrsna reorganizacija moždanih neurona i putova, što govori u prilog neuroplasticiteta, tj. razvijanja kompenzacijskih i redundancijskih mehanizama našeg središnjeg živčanog sustava, ali i cijelog organizma.

Poznato je da pojedina glazbena djela pozitivno utječu na moždane valove (tzv. "Mozatr efekt"). Tako u neurodegenerativnim bolestima, primjerice Parkinsonovoj bolesti brzi i energični ritmovi potiču stvaranje supstance koja nedostaje u ovoj bolesti (dopamin). Takva su djela primjerice Beethovenove simfonije te djela Straussa ml. Također, glazboterapija ima pozitivan učinak i u najčešćoj neurodegenerativnoj bolesti-Alzheimerovoj bolesti. Glazba koja snižava tonus simpatikusa korisna je primjerice u snižavanju krvnog tlaka, "tihog ubojice", koji je uzrok brojnim bolestima, posebice kardiovaskularnim i cerebrovaskularnim. Nadalje, u psihijatrijskim bolestima, uz medikamentno liječenje uspješno se primjenjuje i art terapija, kao i okupaciona i radna terapija.

Braniteljska populacija po mnogo čemu jedinstvena i specifična, posebno je vulnerabilna skupina i kao takva, podložnija je i drugim bolestima, koje se nažalost, sve češće javljaju i s povećanjem dobi. Sve ju to čini skupinom koja zahtijeva posebnu pozornost i multidisciplinarni, integrativni pristup, ali poštujući i individualizirani pristup, po principu terapije "skrojene po mjeri", u svjetlu personalizirane ("precision") medicine.

U ovom sveobuhvatnom translacijskom pristupu veliku ulogu ima i terapija umjetnošću, odnosno sudjelovanje u različitim umjetničkim doživljajima (glazba, slikarstvo, ples, kazalište...), kao i grupni i individualni programi i radionice umjetničko kreativnog izražavanja različitim primijenjenim metodama (pisanje, slikanje, modelarstvo, pjevanje, sviranje i dr.), uz stručno vodstvo i suradnju liječnika, terapeuta te umjetnika iz različitih područja umjetnosti.

Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu u svjetlu toga dugi niz godina njeguje odličnu suradnju sa svim umjetničkim sastavnicama Sveučilišta - Akademijom likovnih umjetnost, Akademijom dramske umjetnosti i Muzičkom akademijom, a što se planira nastaviti i unaprijediti.

ZAROBLJENOST KRONIČNIM ŽALOVANJEM I DUHOVNI RESURSI OSLOBOĐENJA

Suzana Vuletić¹, Brankica Juranić², Štefica Mikšić², Helena Johum²

¹Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Đakovo, Hrvatska

²Fakultet za dentalnu medicinu i zdravstvo, Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, Hrvatska

suzanavuletic007@gmail.com

Ključne riječi: egzistencijalni gubitci, traumatična iskustva, kronično žalovanje, duhovnost

U neizbježnoj suočenosti s raznim egzistencijalnim gubitcima, neminovno se u svakodnevnoj kliničkoj i izvanbolničkoj praksi te pastoralnom dušobrižništvu, susreću osobe koje pate od poražavajućih osjećaja psihološko-emotivne-duhovne paralize, razarajuće patnje i totalne blokade, koji inhibiraju sve njihove vitalne aktivnosti.

Takvo traumatsko stanje nastalo kao posljedica nasilnih situacija, izrazito je zastupljeno kod hrvatskih branitelja, čije višedesetljetno beznađe, proizašlo iz gubitaka ratnih suboraca i civilnih članova, može uzrokovati dugotrajnu destruktivnost kroničnog žalovanja, u podvrsti patoloških oblika žalovanja, koje se manifestira pesimizmom, trajnim nemirom, unutarnjom ranjenošću, izgubljenosti u tuzi, zabrinutošću zbog daljnje neizdrživosti pritiska osjećaja krivnje i psihološko-duhovnog očaja te zarobljenosti u stanju akutne ožalošćenosti s brojnim psiho-somatskim odrazima povezanim u svojoj progresiji s težim oblicima psihičkih sindroma, velikih depresivnih epizoda i posttraumatskog stresnog poremećaja.

Ovisno o prisutnosti, trajanju i intenzitetu vidljivih reakcija na gubitak, kao i njihovoj izražajnosti u odnosu na vremensko razdoblje proteklo od gubitka, uz kroničnu žalost se razlikuje i nekoliko korelirajućih „bolesnih“ oblika patološkoga žalovanja, uključujući: pretjerano, prikriveno, odgođeno i opsesivno žalovanje.

Branitelje se često promatra kroz diskriminirajuću psihopatološku prizmu psihijatrijskih poremećaja i zanemaruje njihovo stanje holističke boli i egzistencijalne patnje, što otežava njihovo uključivanje u sustav podrške, umanjuje motivaciju te poticaj na resocijalizaciju i društvenu reintegraciju, ali i oslobađanje od popratnog sindroma moralne povrede.

Osim suportivnih grupa podrške i farmakoloških sredstava, psihosocijalnoj prilagodbi mogu uvelike pomoći i duhovni resursi oslobođenja, kojima bi kronično ožalošćeni reinvistirali emocionalnu energiju i pokušali postići posttraumatski rast.

Sve navedene opisne odrednice namjeravaju se potkrjepljujući prezentirati u izlaganju, na temelju provedenog istraživanja o kroničnoj tuzi branitelja.

„Blago onima koji tuguju jer će se utješiti“ (Mt 5,4).

Stoga, „ne tugujmo kao ostali koji nemaju nade!“ (1 Sol 4,5).

PODRŽAVATELJI

HUMANITARNA UDRUGA

BRANITELJ POMAŽE BRANITELJU

Gledajući čudo Života, smrti se ne bojim.

Kad bi Život bio iskazan bojama, sve nijanse bile bi prisutne. Boje ljubavi prema obitelji, prijateljima, znanim i neznanim dobrim ljudima. Loši dani i godine, teške noći moraju ustuknuti spram života u zajednici u kojoj smo tješili druge, borili se za ono u što vjerujemo, slavili novo rođenje, u veselju dijelili radosti, sretno u miru ispijali kave, sjećali se anegdota od najmlađih dana...

Kada bi Život bio iskazan bojama, tamne nijanse bi nestale jer smo pobjednici u borbi za naše drage, one znane i neznanne.

U čudu Života čekam smiraj i znam da ponovni susret s dragim ljudima dolazi.

Čekajte me i ja ću doći!

ČUVAJMO
ZDRAVLJE ZAJEDNO!

www.belupo.hr
www.zdravobudi.hr